

ПІДГОТОВКА ПЕРЕКЛАДАЧІВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В

У статті проведено аналіз сучасного стану системи професійної підготовки перекладачів у вищій школі європейських країн. Значну увагу зосереджено на моделях професійної підготовки майбутніх перекладачів, здійснено аналіз програм їхньої підготовки у Німеччині та перекладацьких школах країн об'єднаної Європи, а також розглянуто основні напрями професійної підготовки фахівців і проблеми, які виникли з розширенням Європейського Союзу. Здійснено фрагментарний аналіз стану підготовки перекладачів в Україні, виокремлено проблеми та визначено шляхи вдосконалення підготовки перекладачів з урахуванням світового досвіду.

Ключові слова: перекладач; навчальний процес; освітній ступінь; професійна підготовка перекладачів; напрями і моделі підготовки перекладачів; програми підготовки перекладачів.

Постановка проблеми. У ставленні людини до навколишнього середовища все більшу роль відіграє іноземна інформація, що зумовлено партнерськими стосунками між державами, розвитком економіки, туризму, мистецтва, техніки, науки, шоубізнесу, телекомунікацій, що в свою чергу продукує потребу міжнародної комунікації. Ці процеси стають особливо актуальними у зв'язку з розширенням Європейського Союзу і намаганнями напрацювати в ньому цивілізовані засади внутрішньої мовної політики, яка базується на англійській, німецькій та французькій мовах. Серед цих представницьких мов на чільному місці перебувають мови країн – членів євроспільноти, серед яких вагоме місце займає німецька мова, яка репрезентує один із найпотужніших пластів світової культури.

Зростає потреба у висококваліфікованих перекладачах, а перекладацький фах стає однією з домінуючих професій у сфері інтелектуальної діяльності, оскільки засновуються спільні українсько-німецькі підприємства, формуються солідні програми та проекти, центри культури, щорічно тисячі науковців та студентів з України, завдяки спеціальним стипендіям, їдуть до німецькомовних країн на навчання, практикування, конференції, на курси підвищення кваліфікації. До цього спонукає обраний Україною шлях повернення до Європи, орієнтований на вступ до структур ЄС та НАТО. У XXI ст. гостро постає проблема професійної підготовки перекладачів в умовах інтеграції України у загальноєвропейський освітній простір, значну увагу зосереджено на реформуванні вищої освіти України в контексті прийняття нового Закону України «Про вищу освіту», який відповідає сучасним європейським зразкам.

Аналіз наукових студій. Дослідженню педагогічного досвіду зарубіжної професійної освіти присвячено праці Н. Абашкіної, А. Алексюк, М. Лещенко, Є. Москаленко, Л. Пуховської. Окремі аспекти професійної підготовки перекладачів висвітлено у працях багатьох науковців. Структуру і зміст освітніх програм в університетах Німеччини досліджено у працях Н. Левицької [1], практичну підготовку перекладачів в університетах Великої Британії досліджено О. Сергеевою [3], К. Скиба виокремив особливості підготовки перекладачів в університетах Канади [4], С. Панов зосередив у своїх дослідженнях увагу на професійній підготовці технічних перекладачів в умовах впровадження кредитно-модульної системи, О. Поршнева проаналізувала проблеми підготовки перекладачів у країнах Центральної і Східної Європи [7]. Особливості підготовки майбутніх перекладачів та формування їхньої професійної компетентності стали предметом дослідження О. Чердніченка, Л. Черноватого [8; 9].

Метою статті є аналіз окремих програм з підготовки майбутніх перекладачів у вищих навчальних закладах європейських країн, дослідження основних етапів та змісту професійної підготовки майбутніх перекладачів в університетах країн – членів Європейського Союзу, а також ознайомлення з можливостями впровадження досвіду підготовки перекладачів у навчально-виховний процес вищої школи України.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку суспільства попит на перекладацькі послуги стрімко зростає, не є винятком у цьому сенсі Європа, характерною ознакою якої є її мовна строкатість. Згідно даних вивчення ринку лінгвістичних послуг Європейського Союзу його оборот кожного року збільшується на 10 % і у недалекому майбутньому ста-

новитиме приблизно 20 млрд євро на рік. Варто зазначити, що ринок лінгвістичних послуг включає в себе не тільки усний і письмовий переклади, а й субтитрування, дублювання і локалізацію (адаптацію перекладу до специфічних місцевих потреб) [5].

Значна кількість вищих навчальних закладів у Європі займається підготовкою перекладачів, готових надавати перекладацькі послуги у різних сферах людської діяльності. Існують два типи навчальних програм, за якими здійснюється професійна підготовка перекладачів: програма повної вищої освіти є пріоритетною у багатьох європейських країнах, у тому числі і в Україні (5 років навчання) та магістерські програми (1–2 роки навчання). За першою програмою студенти здобувають ступені бакалавра і магістра, за другою програмою, здобувають ступень магістра ті студенти, які вже отримали ступінь бакалавра. Така ситуація пояснюється інтенсивним вивченням іноземних мов у межах нефілологічних програм підготовки фахівців. Після отримання диплому бакалавра чи магістра випускники, які мають достатній рівень знань з іноземної мови, можуть продовжити навчання для здобуття ступеня магістра з перекладу, що суттєво розширить сферу їхньої професійної діяльності [6].

Підготовку перекладачів здійснюють державні університети, державні і приватні інститути і школи, різноманітні курси. Студенти курсів отримують державну ліцензію на перекладацьку діяльність.

Сьогодні існує ціла низка моделей підготовки перекладачів. Найпоширенішою є підготовка перекладачів на основі загальної лінгвістичної освіти, яка передбачає оволодіння студентами у повному обсязі перекладацькими вміннями та навичками. Інша ж модель передбачає підготовку перекладачів на базі середньої освіти і метою її є вивчення іноземних мов і дисциплін, пов'язаних з перекладацькою діяльністю. Заслугує на увагу також модель, що передбачає отримання перекладацької підготовки випускниками з вищою професійною освітою першого та другого рівнів. Така підготовка розрахована на оволодіння фахівцями в певній сфері перекладацькими вміннями в цій галузі. Зазвичай, їхні програми доповнюються курсом з практики однієї іноземної мови і курсом письмового перекладу (перекладацькі школи у Нідерландах, Швейцарії, Франції) [2]. Освітні програми та кваліфікаційні характеристики випускників перекладацьких спеціальностей коригуються відповідно до потреб ринку перекладацьких послуг.

Особливістю професійної підготовки перекладачів є те, що їй властива жанрова спеціалізація за такими основними спеціальностями: письмовий перекладач, перекладач конференцій, судовий перекладач та термінолог. Підготовка таких фахівців здійснюється в університетах.

Заслугує на увагу професійна підготовка перекладачів у Німеччині. Студенти мають можливість обрати спеціальність з послідовним здобуттям ступенів (освітньо-кваліфікаційних рівнів) бакалавра і магістра. В окремих університетах цієї країни бакалаврські та магістерські програми є незалежними одна від одної. На думку Левицької Н. В., бакалаврські програми навчання перекладачів у німецьких закладах

освіти спрямовано на розвиток навичок усного та писемного мовлення, ознайомлення з культурою і літературою країни, мова якої вивчається. Студенти також опановують граматику, літературну творчість, особливості усного спілкування іноземною мовою, а перекладацькі дисципліни часто пропонуються за вибором.

Програми підготовки перекладачів розподілено на цикли (гуманітарний, соціальний, економічний, професійний) і розділи (фізична культура, навчально-виробнича практика, державна атестація). Кожен цикл навчання перекладачів у Німеччині має базову обов'язкову частину й варіативну (профільну), які визначаються навчальним закладом самостійно. Метою варіативної частини є надання студентам можливості отримати поглиблені знання та навички для успішної професійної діяльності і підготувати їх до продовження навчання в магістратурі.

Процес навчання в університетах Німеччини є гнучким, він орієнтується на індивідуальні потреби та інтереси студентів, що відповідає запитам європейського ринку праці. Бакалаврський іспит складається з письмової бакалаврської роботи і з усного випускного іспиту.

Для вступу до магістратури у Німеччині обов'язкове не лише отримання ступеня бакалавра в галузі перекладу, а й складання вступного іспиту, що підвищує рівень магістерської перекладацької освіти. Характерною ознакою незалежних магістерських спеціальностей є їх профільна спеціалізація. Програми підготовки магістрів-перекладачів передбачають два етапи навчання. Перший етап навчального процесу включає загальні дисципліни (як правило, основи письмового та усного перекладу). На другому етапі передбачено вивчення спеціалізованих дисциплін, які залежать від обраного напрямку підготовки [1].

Система підготовки перекладачів у Німеччині має чітку структуру і узгоджується зі ступеневою підготовкою фахівців у рамках Болонського процесу. Значна увага приділяється практичній підготовці перекладачів. Існує мережа асоціацій та організацій перекладачів, які об'єднують фахівців перекладу у різних сферах.

До найвідоміших асоціацій та організацій перекладачів можна віднести такі: Verband deutschsprachiger Übersetzer literarischer und wissenschaftlicher Werke – VdÜ (Асоціація німецькомовних перекладачів художньої та наукової літератури); Fachverband der Berufsübersetzer und Berufsdolmetscher (Союз професійних письмових та професійних усних перекладачів); Verband der Übersetzer und Dolmetscher – VÜD (Асоціація письмових та усних перекладачів). Заслугує на увагу Qualitäts sprachendienste Deutschlands – QSD (Асоціація перекладацьких компаній, яку було засновано у 1998 році). Основною метою компанії є надання можливості випускникам перекладацьких програм проходити 2-6 місяців стажування в одній із компаній, що входять до її складу. Така співпраця надає можливість майбутнім перекладачам ознайомитися зі структурою компанії, організацією роботи в ній, яка охоплює усі аспекти роботи в такій компанії [5].

Розширення Європейського Союзу виявило ключові проблеми професійної підготовки перекладачів, а саме – відсутність чіткого статусу письмового й усного перекладача в багатьох країнах Центральної і Східної Європи; організація навчання в перекладацьких школах Західної і Східної Європи не є координованою; дипломи перекладачів країн Центральної і Східної Європи не визнаються на міжнародному рівні; відсутність уніфікованих вимог до рівня якості володіння першою та другою іноземними мовами, необхідного для опанування перекладацькою професією; відсутність узгодженості вимог до професійних умінь перекладача в програмах; невизначеність у питаннях оцінювання професійної придатності під час вступу і закінчення навчання.

Слід зазначити, що особливу увагу у підготовці перекладачів зосереджено на практичному удосконаленні текстової діяльності рідною мовою, професійна підготовка починається з активізації вмінь і навичок письмового й усного мовлення рідною мовою. Спочатку відпрацьовуються основні перекладацькі механізми рідною мовою, а потім вже іноземними мовами. Під

час навчання пріоритет надається розвитку рецептивних видів мовленнєвої діяльності. Оскільки перекладачі виступають посередниками між мовами й культурами, то до них висувуються підвищені вимоги: професійне володіння рідною і іноземними мовами, вони мають бути спроможними здійснювати концептуальний переклад прочитаного або почутого, досконало володіти професійними компетенціями перекладача тощо.

Таким чином, в Україні, яка поступово інтегрується у Загальноєвропейський освітній простір, необхідно враховувати світовий досвід підготовки перекладачів: переглянути систему та зміст підготовки майбутніх перекладачів, при складанні навчальних програм вищих навчальних закладів враховувати досвід інших європейських країн, впроваджувати новітні методики для формування перекладацьких компетентностей з метою підвищення якості професійної підготовки перекладачів. Все це сприятиме адаптації майбутніх фахівців з перекладу до потреб сучасного ринку праці в нашій державі і в країнах Європейського Союзу.

Список використаних джерел

1. Левицька Н. В. Структура і зміст освітніх програм професійної підготовки перекладачів в університетах Німеччини / Н. В. Левицька // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : «Педагогіка. Соціальна робота» – Ужгород : 2013. – Вип. 29. – С. 81–84.
2. Максименко Л. О. Зарубіжний досвід організації підготовки перекладачів на сучасному етапі розвитку вищої освіти visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=1448.
3. Сергєєва О. В. Практична підготовка перекладачів в університетах Великої Британії / О. В. Сергєєва // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України : електрон. наук. фах. вид. Серія : педагогічні науки. – Хмельницький : Нац. акад. Держ. прикордон. Служби України ім. Богдана Хмельницького, 2012. – Вип. 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/jpdf/Vnadps_2012_1_18.pdf ВІСНИК №13178.
4. Скиба К. Особливості та сутність підготовки перекладачів в університетах Канади / К. Скиба // Молодь і ринок : щомісячний науково-педагогічний журнал. – № 3 (110). – Дрогобич, 2014. – С. 88–92.
5. Скиба К. М. Професійна підготовка перекладачів у країнах-учасниках Болонського процесу / К. М. Скиба // Науковий журнал. – Педагогічний процес : теорія і практика. – Випуск 4. – Київ, 2014. – С. 81
6. Полупанова Е. Інновації в вищому освітньому середовищі західних країн : организационный уровень / Е. Полупанова // *AlmaMater*. – 2005. – № 3. – С. 35–37.
7. Поршнева Е. Р. Междисциплинарные основы базовой лингвистической подготовки специалиста переводчика : дис. ... докт. пед. наук : спец. 13. 00. 08 – теория и методика профессионального образования / Е. Р. Поршнева. – Казань, 2004. – 46 с.
8. Чердниченко О. Складові професійної компетенції письмового та усного перекладача / О. Чердниченко // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2007. – № 41, Іноземна філологія. – С. 25–27.
9. Черноватий Л. М. Зміст поняття «фахова компетентність перекладача» як складової методики навчання [Електронний ресурс] / Л. М. Черноватий. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/11743/1/16.pdf>.

Я. В. Мукатаєва,
канд. філол. наук, доцент,
ЧНУ ім. Петра Могили, г. Николаев, Україна

ПОДГОТОВКА ПЕРЕВОДЧИКОВ В УСЛОВИЯХ ИНТЕГРАЦИИ УКРАИНЫ В ОБЩЕЕВРОПЕЙСКУЮ ОБРАЗОВАТЕЛЬНУЮ СРЕДУ

В статье осуществлен анализ состояния системы профессиональной подготовки переводчиков в высших учебных заведениях Европы. Особенное внимание сосредоточено на моделях профессиональной подготовки будущих переводчиков, проанализировано программы подготовки переводчиков в Германии и в школах, готовящих переводчиков в странах объединённой Европы. Рассмотрены основные направления профессиональной подготовки специалистов и выявлены проблемы, возникшие в подготовке специалистов такого профиля в связи с расширением Европейского Союза. Осуществлен фрагментарный анализ состояния подготовки переводчиков в Германии, акцентировано внимание на проблемах в подготовке переводчиков в Украине и определены пути совершенствования подготовки таких специалистов, учитывая при этом мировой опыт.

Ключевые слова: переводчик; учебный процесс; научная степень; профессиональная подготовка переводчиков; направления и модели подготовки переводчиков; программы подготовки переводчиков.

**TRAINING TRANSLATORS IN CONDITIONS OF INTEGRATION OF UKRAINE INTO
THE GENERAL EUROPEAN EDUCATIONAL ENVIRONMENT**

The article analyzes the current state of the system of professional training of translators in the European School of Higher Education. Considerable attention is paid to the models of professional training of future translators, the analysis of their training programs in Germany and the translation schools of the United Europe, as well as the main directions of professional training of specialists and problems that have arisen with the enlargement of the European Union. A fragmentary analysis of the state of training of translators in Ukraine has been carried out and some problems have been identified. The author suggests the ways of improving the training of translators in the light of world experience have been identified.

Key words: *translator; educational process; educational degree; professional training of translators; directions and models of training translators; programs for training translators.*

Рецензенти: *Мещанінов О. П., д-р пед. наук, професор;*

Гришкова Р. О., д-р пед. наук, професор.

© Мукататаєва Я. В., 2018

Дата надходження статті до редколегії 10.05.2018